

שבת טיש

ספורים ואגדות • פנינים ופרפראות • מדות והליכות

מתוך הספר "שבת טיש"
כרך שישי בסדרה בע"ה

פנינים

ויקהל משה (לה, א) - אף ששמה היה ענו מקל אדם, לא נהג כשמואל הנביא שהיה טורח בעצמו והולך לכל מקום שבו דרים בני ישראל כדי להביא להם את דבר ה', אלא היה מקהיל את העם אליו. מפני שלמשה יש דין של מלך, ועליו נאמר 'ויהי בישרון מלך', ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אבל לשמואל יש דין חכם ורב יכול למחל על כבודו. ונמז לזה כי התבות 'ויקהל משה' בגימטריא 'מלכות' כמובא בספרי המקבילים, לומר לה, מה הטעם שהקהיל משה את כל את בני ישראל אליו, ולא נהג בדרך של שמואל? מפני כבוד המלכות, ולא יכל למחל על כבודו. (חיים של תורה)

וכן רמז לזה בראשי התבות 'ויקהל משה' וסופיהן, שעולות לתבת 'חלום', ודרשו במדרש רות על הפסוק 'גשי הלם' שבתת הלום היא לשון מלכות, ולכן הקהיל משה את העם אליו ואמר להם לגשת אליו, מפני כבוד מלכותו. (פרש שמעון חיים)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב) - אמרו חז"ל, כי בשבת אין לאדם להרהר אחר מלאכה, אלא יהיה בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה. ורמז לזה בסופי התבות "רבות מחשבות בלב אדם" שהם 'שבת', לומר שמחשבה שחושבים בשבת סופה להבטל ולא תתקיים, אך 'ועצת ה' היא תקום'. ועוד יש לבאר 'ועצת ה' היא תקום' שרק מחשבות ועצות שחושב האדם בשבת לשם שמים, היא עתידה להתקיים. וכן רמזו בפסוק 'ברב שרעפי בקרבי תנחומיך' נוטריקון שבת, ואז 'שעשעו נפשי' לרמז לנפש היתירה שבאה לאדם בשבת, ובזכותה הוא בא לידי מנוחה בהשקט בבטח. (מקום מקדש)

ויקהל משה בגימטריא מקנה, לרמז כי התאספות של בני ישראל יחד מטהרת כמו מקנה, וקוראים פרישה זו בחדש אדר, והוא מלשון אדרא שהוא פנום והתאספות בלשון ארמית, וגם מלשון מים כמובא במסכת סנהדרין בלשון וניית, לרמז לכך שעלידי פנום ישראל באים לידי טהרה כמי מקנה. (היהודי הקדוש מפשיסחא)

ויקהל משה בגימטריא מקנה, והוא רמז לצדיק, כמובא בזוהר "אמר רבי חייא, מקנה הפים דא צדיק", כי הצדיק מטהר את האדם הדבוק בו כמקנה טהרה, וכאשר הקהיל משה הצדיק את בני ישראל אליו, טהרם כמו כמקנה. (צמח דוד)

ששת ימים תעשה מלאכה - רמז למלאכת המצות שהאדם מצוה לעשותם בכל ימי חייו המשווים לששת ימי המעשה, מלאכה" נוטריקון מ'חייב לעשות את כל המצוות. (תולדות אברהם)

יביאה את תרומת ה' (לה, ה) - תבת יביאה אותיות יביא ה', כלומר יביא חמש, לרמז לדברי חז"ל בכתובות, באושא התקינו, המבזבז אל יבזבז יותר מחמש. (בני ראובן)

ספורים בפרשה

אשה חכמת לב (לה, כה)

הרבנית של רבי דוד מנובהרדוק, היתה אשה חכמה ופקחית, יודעת ספר ונקיאה בעניני תורה והלכה. כיון שהוצאות הבית היו קרבות ממשפחתו הדלה של בעלה הרב, היתה מפצירה בו לבקש העלאת מפרנסיה הקהילה, ולא להסתפק במעט. ובדרך צחות היתה טוענת בנגדו: "בלם יודעים על בקיאותה המפלגת בדברי הרמב"ם, אולם בקיאות זו אינה מספקת אפילו ללחם משנה, ולכן עליך לדרש מראשי הקהילה כסף משנה..."

ולזהות נתן בלב (לה, לו)

לעתים רבות נשאלים רבנים ומו"ריהוראה שאלות סבוכות ומרובות, ומדרשנים מכניסים בלבם רעיונות ופירושים מבריקים כדי לפתור את הענין בדרך מקורית. על משה כזה כתב רבי אהרן ברוךשטין ראש ושיבת חיי עולם, כפי ששמע מהמתמיד הירושלמי הנודע רבי גרשון לפידות. בלבלין התגורר יהודי שהיה תעשין של יינות-הירפיים, ושנה אחת קערב פסח, שכח משום-מה למכר את חמצו לנכרי, ונזכר גזה רק לאחר חצות, כאשר החמץ כבר אסור בהנאה ואי-אפשר למכרו לגוי. היתה כאן בעיה קשה, שכן בבית-ההרשת של היהודי שכנו מאות חביות של יין שרף, וההפסד היה עצום עד כדי פשיטת-רגל מולקטת. בלבלין דאז התגורר יהודי חריף-מוח, שזכה לכינוי הנדיר "ר' משה רמב"ם", וזאת הודות לבקיאותו העצומה בספר משנה תורה של הרמב"ם. בצר לו, רץ היהודי בעל המפעל אל גאון פלאי זה, ובקש ממנו עצה כיצד להחליץ מהספק, שכן כל הרבנים אמרו לו כי אין מנוס משפיכת כל המשקאות האסורים בהנאה. גם רבי משה הגיב תחלה כי לכאורה אין כל פתרון, אולם בדברו לטבילה בבית-המרחץ לכבוד חג הפסח, תר אחר יהודי מסין שהתגורר בבלבין, ונודע כימוסר שהיה מלשין לרשיות על אחיו היהודים בעבור צעק כסף. וכשמצאו, בקש ממנו להתלוות אליו לביתו. הלה ראה בכך כבוד גדול להתלוות לגאון הנודע של בבלין, ור' משה שזחח עמו על-דא ועל-הא מקבלי שהלה ירגיש את משרתו. תוך כדי שיחה, פלט ר' משה, כאלו באגביות ובלי שימת-לב, דברי-מה על בעל בית-ההרשת הלה, אך מיד עשה את עצמו כמתחרט על פליטת-הפה שלו. סקרנותו של המלשין נצתה פמויב באחת, והוא החל להפציר בו לגלות בפניו את סודו, בהבטחה חגיגית כי הוא פמויב 'שומר סוד'... רבי משה 'עמתי' להפצרותיו, וגלה את אָזנו, כי בעל המפעל שנגאה כלפי חוץ בעשירי מלג, אינו אלא פושט-רגל שינר מנכסיו, וכיון שהוא חייב סכום עצום לאציל פלוני, הוא מתפון להקלט מיד לאחר חג הפסח, מקבלי לשלם לו מאומה. תכניתו הנאונית של רבי משה הצליחה מעל למשער. המלשין הכסיל מהר פמויב אל ביתו של האציל, כדי לגלות את אָזנו על דבר פשיטת-הרגל של מנהל המפעל, ועל תכניתו לברוח מהעיר מיד לאחר החג. הלה מהר לשלח את משרתיו עם עגלות משא, והחריים את כל מלאי החביות של יין-השרף שהיה אצור במרתפו של בית-ההרשת, בתמורה לחוב שבעל המפעל היה חייב לו...

שבת שבתון לה' (לה, ב)

בתקופת ההנהגה של רבי עקיבא איגר בפוזנא, החלה ההשקלה לעשות פה שמות, עד שמשפילי העיר החלו לבקר בליל שבתות בכתרי-תאטראות. עמד רבי עקיבא איגר ונשא דברי תוכחה בבית-המדורש, ובתוך דבריו אמר בכאבו: "מצינו בחז"ל הלשון רב גבירי וישראל, ולכאורה המאמר תמוה, שכן מה ליהודים ולגבירי? אלא שפאן בפוזנא נהגיש לי הדבר. שהרי ידועים דברי חז"ל במסכת שבת, כי בכל ליל שבת מתלויים שני מלאכי-השרת לכל אדם בבואו לביתו. וכאשר יהודים הולכים בליל שבת לתאטרון, מתלויים אליהם שני המלאכים הללו, ובעוד הם עצמם שלמו בעבור פרטיסם, הרי המלאכים נכנסים בלי לשלם, והרי לנו רב גבירי וישראל..."

המלבי"ם נשא אף הוא דרשת תוכחה נגד מחללי שבתות בפרהסייה, ואמר בלעג מר: "אנשים אלו דוגלים באמרת החכם מקל אדם ופנום מתנת יחיה, ולכן סולדת נפשם של רפי נפש אלו מהשבת שהיא מתנה גנוזה שנתן הקב"ה לישראל מבית-גנזיו, וטענתם בפיהם כי אין הם רוצים לקבל מתנתו..."

הביאו את תרומת ה' (לה, כא)

רבי דוד משה מקרשטינר היה נוהג, שלאחר שהיה מקבל שטר-כסף מאת הבאים לחלות את פניו ולהתברך מפיו, היה מישר את השטרות ומגהצם בתשומת-לב קרבה. בנו הביע את פליאתו באָזניו, מדוע הוא בה טורח לסדר את השטרות, ונפעם לשמע תשובתו של אביו: "הלא את השטרות הללו אני מחלק למעוטי-יכלת שונכסים אלי וגוללים בפני את מצבם הכפסי הקשה, ואני משתדל לסייע להם בכל אשר יביקלי, ומעניק להם מהשטרות שקבלתי. תאר לעצמד איזו הנגשה וקבלו אנשים אלו, כאשר איש להם שטרות מקבילים, מקמטים ומרפטים? תחת זאת אני מגיש להם שטרות ישרים וחלקים, ומעניק להם הרגשה טובה שחשבוה לא פחות מהתנינה עצמה..."

רבי פינחס שיק משקלוב, כנה ר' פינחס רויזעס על-שם חזנותו הנגינה שהעניקה לו את כל רכושיה הרב כדי שילמד אצל אדמו"ר הזקן בעל התניא, וזכה לשני שלחנות, תורה וגזלה במקום אחד. אולם את עשירותו לא הותר לעצמו, ונודע בידו הפתוחה לכל דבר שבצדקה, ואף בצנאורה צוה לחלק סכום עתק של תשעים אלף רובלים לצדקה. ביקמי היה חסיד נוסף בשם ר' זלמן וועלקעס, שאף הוא היה עשיר מפלג ובעל-צדקה נודע, והעיד על עצמו שאות מדת פזונותו לצדקה למד מר' פינחס רויזעס. "אולם לא זכיתי להגיע לדרגתו, שכן לר' פינחס היו כמה ארזים בביתו שבהם הניח את כספו, וסדר כל סוג מטבע בארזי אחר, מטבעות מזכה בארזי זה, בשני מטבעות כסף, ובכשלישי מחושט וכיוצא בזה. וכאשר היה מגיע אדם לבקש ממנו צדקה, היה משריע לאלו מטבעות זקוק האיש הפונה, והיה תוחב ידו אל הקפה המתאימה ונוטל בחפזו מטבעות, מקבלי להביט מה עלה בידיו. ואף אני נוהג כמזה, ומכניס את ידי אל הקפה ונותן בלי הגבלה. אולם אני לא מסגל להתאפק מלהציע אל תוך ידי, כדי לראות פמה נתתי בפעל..."

רבי יחיאל מיכל עפשטיין ז"ע

בעל ערך השלחן

ליום התולדות כ"ב באדר ב' תרס"ח

מגדולי פוסקי הדורות אשר ערך את השלחן מחדש, הציע את פירו וסדר את מבוזבזי ביצירתו המפוארת "ערך השלחן" שבו רכזו כל החלוקות שבשלחן ערוך בסגנון קולח ובתוספת דעות פוסקים מהדורות קודמות, וזרבים מותחמים אליו כפוסק אחרון. שם הספיק במקום הנראה על הפסוק בישעיה: "ערך השלחן צפה הצפית", ובדיוניו יצא באור בשם זה "צפה הצפית" על "ערך השלחן", ואם כן הוא מקנה בחולם חסר במקרא: או שמא הוא על משקל השם "שלחן ערוך", ונקודו פשוט "ערך השלחן".

אבי רבי אהרן יצחק הלוי מברדיצבא שהתפרנס כסותו, נודע בשרותו ובזהירותו היתרה מכול ואנאף אף מן הנכבדים, והתיר היתה שניה על פיו עדותו של הנצי"ה הגדול: "ואני מובטח וזאת לדורות, שראיתי מי שגדלו והקשריו מן טעות שהטעו את הגוים ולא הצליחו, וידו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחרים ברכה", ואכן זה מושג קד לעשר רב. פעם שלח את אשתו לחזונו בחדר לבנה הקטן, ובשחזרה אמרה כי היתה חשב שיש צורך בארץ במדת שלש אמות לערך התנאי. היתה לה רבי אהרן יצחק לחזונו שלש אמות ומקצה, והסביר כי פשטה שקראה אמר היתה את מדת הארץ בשרי אמות ומקצה, שכן זו התקין מזהירותו לשם מבקשים לתינוק שלו. "קצת הוסיף התינוק עוד חצי אמה, שכן הילד שלש גדל בתינוק, אבל הוא נשכח ששם ילדו גדל ממשך השנה, והרי עליו לקום יחד אחריו עקרו..."

מילדותו נקר בשירותיו ובהתמדתו העצומה, יחד עם מדותיו התאמצות והנאצלות, תחלה התקבל לרבנות בברדיצבא, ושם התפרנסה וזאת מחנות ארונים שנהל, כשהיא מתמסרת למען בעלה בכל שמאות נפשו ונפשו ונפשו ונפשו בחוריה. אך כיון שהשקפה היה רשום עליהם, ואולי לגיטימי לעולם אל התנות בשקט השקפתי הממשלתי פקר בה, וזכר התמדתו ופרישותו מהכלי העולם אף לא הוסיף את ערך הדד לתנותו, והיה נאצל לשלש עובדים ושבים על מקומות... לאחר מכן התעשר ברבנות ערים נפולות, ורב יקרי כתר בקרב של נהדרות, שמו יצא לפניו כאחד מגדולי הרבנים, והשוכחותו בהלכה נשלחו בעולם ודבריו נשמעו באזניים ותפסים. בגבורתו תקן לקבל את השפה בעור החמה ברום קרני, ובכך קנע חלילי שבת שנגרמו ביד המאחרים בגבורתם. והיו אומרים בהלכה, כי שפעה בשביל עיר ישראל אומרים: "לכה דודי", בגבורתו קבר קוראים קריאת שמע שעל המסכה... נודע בכוח התורה שבו, וזקק עצמו בספרות ודחוקת בהלכה כדי למנוע הפסד מוסר מישאל.

יוסף דעת

ידועה המושבות של הקראים לאסור חלוקת אש מלפני השבת, הנהגה שהיה בפיסוק שבפרשתו "לא תבערו אש בכל משבותיכם ביום השבת", ומכאן מנהגם לשבת בחושך בשבת בלי חימום, ולאכול מאכלים קרים, ולשיתות המעוותה, אף יש לאדם לכבד בשבת כל מקור אש, כגון מנורה בטיט, בעוד הכוונה שלא להדליק אש בשבת, אלא אף אש אחרת להדליק אש דוקא מלפני השבת. הרי"ה ואחריו אבן עזרא וראשונים נוספים חלמו נגד הקראים והוכיחו את בערותם, ולא התקדמו רק בפולמוס בעליפה ובכבוד, אלא גם תיקנו תקנות רבות לדורות כדי "להציא מלפני שם דוקים", והמפורסמת שבה הייתה התקנה לאכול חמין בשבת, עד שכתב הרי"ה בעל המאמר שמי שאינו אוכל חמין בשבת צריך בדיקה אחריה אם הוא מין, כי גם התקנה ברכת נרות שבת שלא נזכרת בש"ס נתקנה ביד האנונים כנגד הקראים שאסרו הבשרת אש מיתב בשבת, שכתב רבנו על למע תיקנו ברכה על פסית העומר, ולא תיקנו על פסית רב וזכר וילדת ומצורע? שכן היא נעדרה להוציא מלבן של דוקים שפירש את המקרא "וספרתם" שכן היא נמחרת השבת" על "שבת בראשית" (כל שבת שהיא חודש השבועי נקראת שבת בראשית" על שם השבת הראשונה במעשה בראשית. להבדיל מיום הכיפורים ושמיטה שבה הם בארבעה "שבת" בימינו תמידית הכינוי שבת הראשית לשבת הראשונה של השנה שבה קוראים את פרשת בראשית) ולא על יום שבת ראשון של פסח, ולכן תיקנו ח"ל לספור פסית ראשונה ממחרת יום שבת פסח עד יום ברכה לפניה כנגד הקראים, והוסיפו לשער כי מכאן גם מקור המנהג לומר פסח "במה מדליקין" כליל שבת. אבל ישכ"ר כותב בשם ח"ל "שמן המור" כי מסיבה זו קוראים לשבת שלפני פסח "שבת הגדול", כדי להורות שיום שבת בראשית הוא "הגדול", אבל אחרי שער יום שבת, הוא יום שבת ראשון של פסח, אלא שהוא שבת קטן ממנו, וללמוד שגם יום שבת ראשון שבת.

בדומה לכך עשו ח"ל פניות ותקנות כנגד הקראים, כמו בפר אדומה: "מטמאים את הארץ הטהרה את הקדש מפני הצדוקים, שלא יאכלו אומרים במעריב שמש היתה נעשית" משערים, כי גם מנהג "ברכת החודש" ההוכחה בפומבי על קביעת ראש חודש, שזכורת לראשונה בסידור רב נעמד גאון, נוסד ביד האנונים כדי להוציא מלפני של הקראים שביטלו את קביעת השנה שתיקן חלל נשיאה, וביקשו לשונו ולקדשו את החודש על ידי הראיה, ולכן הנהיגו להכריז בפרהסיא על קביעת החודש לפי החשבון המקובל, ואף הנוסח המובא בסידור רב עומד נאז לומר לפני ברכת החודש: "זה רצון מלפני אבנו שבשמים לקיים לנו את כל חמני ישראל, הם ובניהם ותלמידיהם וכו'", נתקן משהו כי בדי לחזק את מעמד חמני ישראל וכנגד הקראים שדברו בהם ובחשבון השנה שבים, וכן נתקן לומר "קיום מורק" בתפילה למען "מורק ורובן חבורת קדישתא ולכל תלמידיו", כדי ליקר את מעמדם כמעבדי מסורת התורה מסירה.

אף שגור פני רבים לומר, כי מקור המנהג להכין "בארשת" לפסח עשוי מכלל חומצין, כדי להוציא מלפני של קראים שפירשו שאסור לאכול בסעודת בני חומצין, ולכן הקפידו דוקא לאכול ירק חומצין. כספ"ר "כתר אפרים" מוחל את תקנות ח"ל נגד הקרית לשלושה: בעקבותיה דת ומצוות מעשיות; בפירושים דרים בתורה, ובחומרות ואזהרות המגזרות למסורת ח"ל. בחלק הראשון נמצאות התקנות הנזכרות בעניין השמטת חן, ברכת הדלקת הנרות ובזכרת החודש; כמו גם נטיית המנהג פריסם באחרונה של מלכות אלו מלכות אלו מלכות אלו רק במקומו מפני שהקראים אינם מודים בה, וכן בעונה בשבת, וכך גם מובנת ההתערבות ב"כל נדיר" בליל יום הכיפורים שבו מתירים נדרים, שכן קראים כפרו בהנחת נדרים; אף נוסח ההגדה וחשיבות ארבע בנות נקבעו כנגד הקראים, וגם הלכות רבות בסוכה ולולב, תקיעה בשופר ובתקיעה כנגד הקראים, וכן חמני ישראל, איתולי "לשנה טובה" בליל ראש השנה שמחת תורה ודוד כמפורש שם - נקבעו כולם כנגד הקראים, ושם נבוא דוגמאות לפירושים מעוותים של הקראים בנסקי המקרא, וכן מפרט כמה מומחיותיהם הכוזבות והמזוהרות, וכבר יצאו מכלל ישראל.

את המושכן

ילדותו של רבי שמואל אהרן יודלביץ, מגאון ירושלים וצדיקיה, היו רצופים סבל ומכאובים. הוא התיתם מאביו ומקרובי משפחתו, וסבל מעני מחפיר ומסורים קשים, אולם בעד רוחו עמד בכל הנסיגות בגבורה, והצרות רק חשלוהו יותר והצמיחוהו לאילן פאר. למוד התורה היה לו כרך אורה מאז ילדותו, ובה מצא נחם ושעשוע. ומבצר בטוחו היה לו בית התלמודיתוהו שבירושלים העתיקה דאז, וכלימיו חש את המתיקות שהיתה לו בלמודו שם. אולם מאדע מכאבי אחד נותר חקוק בעצמותיו, והספור, המספר בספר תולדותיו "מעילו שלי-שמואל", מהזה בעבורנו מוסר השכל גדול, כמה צריך להזהר בכבודו של כל אדם, ובחיוב בכבוד ילד יהודי טהור, בנו של הקב"ה. שמואל אהרן למד בשנותיו הראשונות בשלמוד חמש, והגיעו לפרשות העוסקות במשכן וכליו, אצל מלמד בעל ידי זקב. הלה נצל את פשרונותיו והקים את תבנית המשכן מארצות קפסאות, באפן מעורר השתאות. פיוס, כאשר נתן לרפשי נירות צבעוניים בפרוטות, אין בךך כל חדוש, אולם באותם ימים רחוקים, כאשר הניח היה וקר המציאות, ונירות צבעוניים כמעט ולא היו מצויים, היתה זו יצירה מיוחדת במינה. המלמד אסף ארצות קקא שיובאו מארצות הברית, ומנה יצר את עמודי המשכן. בסבלנות מרבה יצר קביות ועירות לאדנים וטבעות ועירות לחשוקים, הדביק בעדינות את טבעות הבדים וגלל רצועות ניר וקוץ לבדי המשכן, ומניר הפספ שברקסאות סיגירות ריקות שהתלמידים אספו בעבורו, צפה את העמודים, וזכר לזהב בו היו מצפים. במשכן השקע עמל של חידשים, וכשהגיעו בחמש שמות לפרשות העוסקות בדיני המשכן וכליו, הביא את היצירה הנפלאה אל הכתה. התלמידים התפעלו, המלמדים האחרים אף הם השתוממו אל מול היצירה הנפלאה, ואף תלמידי הכתות האחרות באו לזון את עיניהם בתבנית המשכן. היתה זו יזמה חנוכית יפה, אבל פני שקורה לא אחת למרבה הצער, בלחט היזמה החנוכית, שזכרים את החנוך עצמו...

הילדים יצאו להפסקה, וכששבו, היה שלחנו של המלמד ריק. המשכן נעלם. כשנכנס המלמד, עמדו כלם במוך, והוא שאל בקול נוקב: "היכן המשכן?" דממה. המלמד סגר את הדלת וסקר את פני התלמידים, כשהוא מנסה למצא הבעת אשמה, מבוכה או התרסה. "מי לקח את המשכן?" שאל, והעביר מבט מאחד לאחד. אך התלמידים הביטו בו בתמימות, ואחד אמר: "המשכן נגנב בעת ההפסקה, בנראה". והמלמד החל לחקר את כל התלמידים היכן שהו בזמן ההפסקה. התברר, כי היחיד שנשאר בכתה היה שמואל אהרן המתמיד, שתמיד נותר בכתה כדי לחזר על מה שלמדו בשעור. אבל היום לשם שנוי, הוא לא נותר בה. "מדוע?" שאל המלמד, והילד הסביר בתמימות: "בכל הפסקה אני חוזר על מה שלמדו בשעור, אולם בשעור היום לא למדנו כלום, כי הרבי הציג בפנינו את המשכן, והכל ברור כליכך, עד שלא היה לי צורך בחזרה, ולכן יצאתי לשחק". אבל המלמד לא נרגע. "בדיוק היום יצאת, אה?" קולו הצליף ולגלג. "מדוע לא תודה, הרי יודע אתה כי מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועזב ירחק, ומדוע לא תודה, שרצית אולי לחזר על השעור מבלי שיפריעו לך, ולכן הכנסת את המשכן אל אחד התדרים הריקים? גלה לנו היכן שמת אותו, ואני מקנה ששמרת עליי בראוי וכל הרסת אותו בחסר שמת-לב". שמואל אהרן העיף מבט מוסר סביבו, וחפש בעיניו חביו אות של חמלה, אך בלם התבנסו בשתיקה, שהרי אם המלמד מאשים, אז בנראה שהוא יודע משהו. "אבל אני באמת לא..." החל הילד לגמגם, וזה כבר הספיק למלמד. הוא ידע לפרש אותות מצוקה, וקם מכסאו. "בוא אתי", הורה לו, ובינתיים שלח את אחד התלמידים להביא את ספר יהושע מבית המדרש הסמוך. כשהספיק הובא, נכנס המלמד עם שמואל אהרן אל חדרו של המנהל שלא שהה בו באותה עת, ודפדף בספר לפרק ז', ובקש שמואל אהרן הקטן לקרוא את כל הפרק העוסק בדרך ששעל בדברי יהושע ונטל משלל העיר וירחו, עד שהגיע לפסוק "ויאמר יהושע אל-עכו, בני שים-נא כבוד לה' אלקי ישראל ותירלו תודה, והגד-נא לי מה עשית, אל-תכחד ממני". "יודע אתה מהו יתר-לו תודה?" אמר המלמד, והסביר בחמרה: "הכונה לודי כמו ביום הכיפורים, ובכך הגד נא לי בדיוק מה עשית, ואל תכחד ממני". והוא הקשיף לקרוא הלאה, כשהדמעות זולגות מעיניו של הילד המוסר לכל מעצור. "ישען עכו את יהושע ויאמר, אמנה אנכי חטאתי לה' אלקי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי, וארא וגו' ואחמדם ואקחם, והנם טמונים בארץ בתוך האלהי..." והילד פרץ בבכי סוער. המלמד התרבה, הניח את ידו על-ראשו ואמר: "חדל לכבדות, שכן עכו התודה ועינו התכפר, ואף אתה יכול להתודות ואסלח לך". ובדיוק באותו רגע נכנס ילד מהבפתה המקבילה ובדיו פתק שרבו שלח עמו. התברר, כי תלמיד פלוני נראה חוזק בעת ההפסקה אל הקומה העליונה הריקה, ובדיו המשכן הגנוב. המלמד נכנס אל הכתה, וכאשר קרא בשמות התלמידים בזה אחר זה, והגיע לאותו תלמיד שנטל את המשכן, שתק הלה. "שמואל אהרן, התביש לך!" צעק המלמד, "איד מלאך לךך להודות כמה שלא עשית? מדוע בכת בפני מרורים ואת מי בקשת להונות?" אף לא רגע של מבוכה, אף לא שמץ חרטה... לא הבעת צער ולא בקשת סליחה מהילד שנחשד לשון... ואז גולל המלמד את מכסה המשכן והרים את הקפסה הקטנה שיצאה את ארון הברית. "רואים אתם?" הנה הפרובים פורשי הכנפים שעל הכפפת. הארון מסמל את התורה, שכן בו לוחות הברית, והפרובים הם הרב והתלמיד, ופניהם איש אל אחיו..."

כל נדיב לבו יביא את תרומתו

עירה קטנה היתה סדיגורא, ונחשבה כפרורה של עיר המחוז טרנובוץ הנודעת שבאוקראינה, אולם מפרסמת היתה בזכות צדיקי בית רוזין שישבו בה, החל מהסבא קדישא רבי ישראל מרוזין, שהתיישב בה לאחר בריחתו מרוסיה בה סבל קשות מידי הצאר הרוסי, ובנו האדמו"ר הזקן רבי אברהם יעקב, שהיה מגדולי צדיקי דורו, ומנהיגם של עשרות אלפים מבני ישראל. במרפזה של סדיגורא, עמד בית מדרש מפאז שנגנה כארמון מלכים והיה מקנה 'דער הויף' - החצר, ולפיכך יצאו מוניטין. לפלא הוא, שפית מדרש בה מפאז ורחב ידיים, קם בזכות תרומתו הצנועה של מלמד עני ואביון, שהעניק לרבו רבץ בודד, ובעקבותיו קם הבנין המפאז על תלו, ומעשה שהיה כך היה. ר' מוניש המלמד, היה איש תמים וירא אלקים, שהתפרנס בקשי מהרצת תורה לכמה ילדים באחד הכפרים הקטנים הסמוכים לסדיגורא. מבאי ביתו של האדמו"ר הזקן מסדיגורא היה ר' מוניש, וברב אהבתו הגדולה לרבו היה נוסע לשחר את פניו בכל עת-מצא ונטל עמו את דברי תורתו בצידה לדרך. מכיון שפרנסתו היתה דחוקה, ובקשי הצליח לכלכל את משפחתו הענפה בעזרת שקרו העזים, לא עלה בידו להעניק לרבו דמי פדיון ביד נדיבה, אלא היה קבץ עלי-יד פרוטה לפרוטה, ואת המעט שעלה בידו לאסף היה מעלה במנחה לרבו מתוך אהבה ונדבה.

הגיעה שנה אחת, והוצאות אינספור קצצו על ר' מוניש, עד שנצטר ממנו לחסד אפילו את הסכום הקטן שהיה חוסד מדי שנה טרם עלותו לפקד את בית רבו. הצטער ר' מוניש צער רב, ומפיון שלא העלה עלי-לבו לבוא לסדיגורא בידים ריקות, התאמץ מעל וכלתו עד שעלה בידו להשיג רק רבץ אחד, שהיה אז מטבע פעל ערך מעט. בוש היה תחלה לחלות את פני רבו כשמנחה בה דלה בידו, אולם נעגועיו העזים עלו על גדותיהם, והוא יצא לדרך, כשהוא מכחת את רגליו בדרך הארצה העולה לסדיגורא. שעות ארוכות של נודים ותלאות עברו על ר' מוניש, עד שראה כבר מרחוק את גגותיה של העירה האהובה ולבו התמלא ברגשות גיל ושמחה. מיד עם הפנסו אל העירה, פנה להטירה במקוה טהרה, ומיד לאחר מכן עלה אל ביתו נאון קדש של הצדיק, ובקש רשות מהגבאי להכנס אל הקדש פנימה. בלב פועם עמד ר' מוניש והמתין למוצא פיו של הגבאי, אלא שהקלה לא חש את התרגשותו של החסיד הפשוט שלפניו ולא עמד על גדל הכסופים שהקלה חש לרבו, ולכן דחהו מלפניו. "אם אין כאן ענין של פקוה נפש" אמר הגבאי בלאחר-יד, "אין סבה שתכנס באמצע ימות השבוע שלא פסד. המתן אפוא עד יום ששי, כאשר אורחים נוספים יבואו לשבות אצל הרבי, וגם אתה תוכל להכנס לקבל שלום". פניו של ר' מוניש התפרצו לשמע סרובו של הגבאי, והוא החל להתחנן על-נפשו: "איני יכול להמתין עד יום ששי, שכן מלמד תינוקות אני ונחפז אני לשוב לדרך. מבקש אני בכל-לשון שלי-בקשה להכנס ולחזות בזיו פניו של הרבי, ולאחר-מכן אשובה לי לדרך". תחנוניו של ר' מוניש לא הועילו והגבאי סרב להכניסו, ויהי-מה. כשראה ר' מוניש את עקשנותו של הגבאי, הודיע לו כי אף הוא ימשיך לעמד על שלו ולא יעזב את המקום עד שמבקשו יתמלא. ר' מוניש אמר וקשה, התיישב על המדרגות שלפני ביתו של הרבי, ולא זו משם כמלא הנימה. כשעברו עליו כך שעות ארוכות והדרך נודע לרבי, התפעל מאד מדבקותו של המלמד והורה להכניסו אליו. בלב פועם ובעיניים דומעות עמד ר' מוניש התמים בפני הרבי, וביד רועדת הגיש את פתקתו עם הרבץ הבודד, כשהוא מוסיף לומר בקול נשבר: "רבי, במשך שנה שלמה למדתי תינוקות שלי-בית-דרך, והצלחתי לחסד רק רבץ אחד".

בהתפעמות ובהתרגשות, נטל האדמו"ר הזקן את הרבץ הבודד בידו, והביט בחבד בחסד שעמד לפניו, כשהוא חש את לבו הטהור ואת אהבתו הגדולה כלפיו. במשך זמן נפר, החזיק הרבי את הרבץ הבודד בידו כשהוא שקוע בשערפיו ועיניו עצומות, ולאחר מכן אמר לר' מוניש: "דע לה, שנתיתך זו אשר נתנה בנדיבות לב, חשובה מאד ומקובלת לפני הקב"ה. משיב אני לך את המטבע הלזה ועשה בו פטוב בעיניך, ומבטח אתה כי הוא יביא לך ולכל הנשוא אותו שפע ברכה והצלחה". כשיצא ר' מוניש מחדר הרבי, התפשטה חישי-מהר השמועה, כי בידו של המלמד העני מטבע יקר-ערך, שכל המחזיק אותו מבטח בשפע פרנסה, ועד-מהרה סובבו אותו גדולי הנגידים שבקשו לרכוש ממנו את המטבע המיוחד. החלו העשירים להתחרות זה בזה, ותוך זמן קצר נמכר המטבע בסכום עצום של עשרת אלפים רבלי-כסף. ר' מוניש זכה לראות אפוא תוך זמן קצר, כיצד מתממשת ברכתו של הרבי, ועל-אחר בקש מהגבאי להכנס שוב אל הרבי. בידו היו אסף רבלי-כסף, ובפנים צוהלות אמר: "רבי, הנה מנחתי אשר הבאתי כאות תודה על הברכה שהעניקה לי והיא עשתה מיד פרות. הרוחתי עשרת אלפים רבלי-כסף ממכירת המטבע שהתברכה מהרבי, ואסף הרבלים הללו הם דמי המעשר של הרוח". הביט הרבי בסכום הגדול ואמר לר' מוניש: "זה זמן נפר שמהרה אני אודות הקמת בית מדרש גדול ומפאז בעירה, שיהיה מקום מוכן לתורה ותפלה, ומבקש אני ליסד את הבית הזה בעזרת פדיונה שהבאת מתוך נדיבות-לב וזה ותמיהה, ובטוח אני שבזכות כסףך הטהור יתפך המקום לבית גדול לה' ולבית מדרש מעט". זכה ר' מוניש המלמד, שבזכות הרבץ הבודד שהעניק לרבו מתוך נדיבות-לב, הוקם בית המדרש המפאז בסדיגורא, שעמד על-תלו במשך שנים ארוכות וכתליו היו ספוגים בתורה וחסידות ויראת שמים.

דיים וגו' והותר - הם שני דברים הפכים, אם דים אינו הותר, ואם הותר אינו דים, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו, לצד ששניהם סוג אחד ובחינה אחת ואין דרך לעשות סוג אחד שני סוגים, כי יש בנשקע החקשה. ועוד, לא היה צריך לומר דים, אלא והמלאכה היתה הותר לכל-המלאכה. ועוד, כל הכותב מותר, שהרי אמר למעלה מרבים העם להביא מיד העבודה למלאכה, ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערי, ומה צריך עוד לומר והמלאכה וגו'. ואולי שישיענו הכותב חבת בני ישראל בעיני המקום, כי לצד שהביאו ישראל יותר משעור הצריך, חש ה' לכבוד כל איש שטרור והביאו ונקנס כל המוכא בית ה' למלאכת המשכן, וזה שעור הכותב והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן הספיקה להכנס בתוכה כל-המלאכה שעשו בני ישראל, הגם שהותר, פרוש שהיה יותר מהצריך, הספיק המקבל לקבל יותר משעורו עלי-יד נס. או עלי-יד הדרך והמלאכה שהביאו היתה דים לא חסר ולא יותר, הגם שהיתה יותר כפי האמת, והוא אקורו והותר כי נעשה נס ולא הותר:

חכם-לב בעשי וגו' - אולי שירמז שבאמצעות עשייתם המלאכה ובסבתה, נעשו חכם-לב:

ויעשו כלי-חכם-לב וגו' - טעם אשר החזיר הכותב כל הפרטים, ולא הספיק לומר ויעשו כאשר צוה ה' את משה, עלי-דרך אומרים ז"ל בכפל פרשת אליעזר עבד אברהם, כי מתוך שהביא עליו פתקה שתי עקמים, וכמו כן גלה הכותב בענין מעשה המשכן כי חביב עליו, ולזה נכתב שתי עקמים:

דברי הימים

במשנה בפרה נחלקו תנאים במספר הפרות האדומות שהיו מימי משה, ולדעת חכמים היו תשע, האפר של הפרה האחרונה נותרה גם לאחר החורבן, כמובא בחגיגה שהחכמים שבגליל נהגו בטהרה, ומפרש רש"י שהיו מכינים יין ושמן טהורים למובח הכהנה לקראת ביחמ"ק השלישי שייבנה בב"א, והתוספות יר"ד מציין שם כי מכאן ראיה שבידי החכמים שבגליל בימי עזרא, כלומר בידו השלישי לאמורא ארץ-ישראל, עדיין היה אפר פרה אדומה מזמן ביחמ"ק, והוא מציין שהדבר היה רק עד שנתיישבו הכותים בגליל, בדעה זו סבורים רבים מרבוינו בחפזות ואשכנז, הר"ש, ש"ח משנה למלך, הר"י, חזקוני, וכן בעל ספר התרומה שכותב ש"אפילו האמוראים שהיו הרבה דורות אחר חורבן היה להם אפר פרה". עדות נוספת על דור זה של האמוראים מובאת בחולין, כי רבי אמי ורבי אסי שהיו כהנים כרכו מפה ואכלו בלי טהילת ידיו, מפני שהיו כהנים ולומדים לאכול חולין בשורה. ועל הימצאות אפר פרה בתקופה מוקדמת יותר בידו המעביר בין התנאים לאמוראים, נמסר בירושלמי על רבי חייא שהורה את רב תלמידו לאכול חולין בשורה, והראשונים הסבירו כי הכונה להיטהר מטומאת מת באמצעות האפר שעדיין היה בידם, אם כי בספר חסידים כתב רבי יהודה חסיד, שאין לכוונה אלא לטהר מקוהו ברגל בלבד. הרשב"י סבר כי גם אצל אמוראים בכל נשמר אפר הפרה, אלא שלא הועיל מפני טומאת העמים, והטורח נהנה רק בארץ-ישראל, ואכן בחפזות נעברו בצופרי שבגליל נמצאו כלי אבן שותארכו לימי האמוראים בידו השלישי. אולם רבי שמואל ויטאל כתב, שהאפר נשמר עד הדורות האחרונים של האמוראים, שכן לדעת האמוראים שבראו אדם או עגל בצפריה אחותו, לא היו יכולים לעשות כן אילו לא נטהרו, וכן כתב אביו רבי חיים ויטאל שהנחת האמוראים בקבלה מעשית היתה בזכות האפר שנשתותהם ויצטער עד דור אביו ורבו.

מאז נעלם מאיתנו אפר פרה אדומה, ולא נותרה האפשרות להיטהר מטומאת מת. ולכן תמה הרא"ש על רס"ג למה הורה לברך על הטבילה לפני הרגל, כאשר אין בידנו להיטהר. אולם החיד"א כותב כי בעיני פשוט ולבו אומר לו, שהראי"ל היה נטהר באפר פרה על-ידי אלוהי, שכן בלעדיו לא היה מגיע לירושלמי בתורת הנסתר, ואז נחז עליו רוח-הקודש להפליא, אך הוא העלים הדבר מתוך ענווה. גם ב"שבו"ח הרא"י מובא החיד"א שידע יחזק נטמן אפר פרה, וביקש להיטהר בו כדי להחשיב את הגאולה, והגיע מעט לתלמידיו בערב שבת ללכת לירושלם ולבנות את ביחמ"ק, אך אלו אמרו שעליהם להימנע בנשותיהם ויצטער עד דור אביו ורבו.

נשמרה עדות שמסרה בשם רבי מנחם מענדל מאדאבוב תלמיד הגר"א שומר, שאמר יודקנו לאפר פרה אדומה להיטהר לקראת ביחמ"ק השלישי. הוא יוכל להציע על המקום שבו נשמר האפר לדורות, וכך מסופר על רבי יחזקאל שרגא משינאונו שבביתו בארץ בשנת תרכ"ט, עמד בסמוך להר חזקוני שבגליל בין צפת לטבריה בסמוך לעין כחל, וחש דוחץ במימי ההתפלל של וכושיסיר זאת לרבי שמואל העיני רבה של צפת אמר לו, כי מסורת בידו ששם נגנוו כל שרת עם אפר פרה אדומה, ובספר "עין ציון" מוסר בשם רבי שמואל העיני שפעם הגיע אליו ערבי להתאונן על מיתת נשיו וילדיו, ושאל ודרש על מעשיו עד שהתברר שחפר תחת הרר ונטל שני כלי זכר מלאים אפר והטמינם בביתו, וצויה להשיבם לשם, והתגלה בבית הערבי נעצרה. רבי יהוסף שווארץ בעל "תבואות הארץ" מוסר, כי בשנת ת"ח, במהלך החפירות שנערכו בחצר החורבה חצירת הקמת ביחמ"ה הגדול, נתגלו בידים קטנים צריים כעובי אצבע, ו"אבנים" אמרו כי ראי נעשו בהם אפר פרה אדומה" אף שלא נמצא אפר לאפר עצמו, אך רבים ראו אז את שנת ת"ח כשנת חפירה, ובירושלם, אף כי כאלו שהחלו לעסוק בענין הקרבת קרבנות באופן מעשי, ויה"ר שנוכח לכך במהרה.

מטעם

ואבני־שהם ואבני מלאים (לה ט)
התבות ואבני שהם מעטמות בעל קוף קטן, ואלו בפרשת תרומה מעטמות ואבני גדול ותכתבה בלי וא' "אבני שהם", וסמקן כדברי הגמרא בבבא־מקא "השתא חששניטא - לדרוקין", כלומר אחרי שגמלתי מעשיתי קטן. ועוד קטן, בפרשת תרומה אמר "אבני שהם" בדרך של שזירות שתי נקרות קוף, ובפרשת נקשה הקו כמו וא', ולכן תורמים "אבני שהם" בוא' ובקוף קטן. (בית נאמן)

[illegible]

לעשות פלימלאכט חרש | **חושב** (לה, רה)
 יש פסק לאדור התבות "מלאכת חרש" המפסיק מתבת "חושב"
 והוא חרש, מפני שחרש הוא אמר מלאכת העצים, ואילו חושב ודוקם
 ודוקם חרש בעבודת החרשים, ואם כן התבות "חושב ודוקם" מתבררת
 לתבות שאחריו: "תבכלת וזארגן" בתולעת השמי ובשש וארג",
 שכלם בעבודת האריגה של הברים, ואילו חרש חוזר לאחוריו, מפני
 שזאמלחתו עזר ופני עזמה. (ברכתאיש)

וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב (לו, ח)
בְּטַעֲמֵי קֹדֶמָא וְאוֹלָא, לְרַמּוֹ לְזִכְרֵי הַפְּסִיקָתָא שְׂכָאֲשֵׁר אָמַר הַקָּב"ה
לַעֲשׂוֹת מִשְׁקָן, מִיז קוֹדְרוֹ דְּכִתְבֵי 'וַיַּעֲשׂוּ', וְזוֹו קֹדֶמָא וְאוֹלָא שְׂוִהֲקִימֵו
לְלֵכַת בְּזוּרִית לַעֲבוֹת הַמִּשְׁכָּן. (תַּפְחוּזֵי חַיִּים)

אָרץ הַיִּרְיעָה הָאֵחָת (לו. ט)
 משעמי ארץ ארץ גרש מן ארבע, וכן משעמית התבות הומוות ביריעות
 הַיָּמִים לַחֲךָ בִּפְסוּט מ"ו, וְאֵלּוּ בִּפְרִשְׁת תְּרוּמָה מִשְׁמֵמֹת תְּבוּת אֵלּוּ
 הַיָּמִים הַמִּשְׁכָּן בִּירְעוּתוֹ הַיָּמִים מִשְׁעָמִי מִזֶּה, מִזֶּה אֵלּוּ לְכָרְבִּי
 הַמִּקְבְּלִים מִשְׁמֵמֹת אֵרֶץ גֶּרֶשׁ עוֹמֵד שְׁמָאֵל וְעַתָּה לֵאמֹר, כִּי הָיָה
 מִגֶּרֶשׁ אֶרֶץ עַצְמוֹ מִשְׁמֵמֹת אֵל גֶּרֶשׁ עוֹמֵד וְהָיָה אֵרֶץ לְמַחֲשֶׁקֶת הָרִאשִׁים
 שְׁעַל־יָדִי מִצּוֹת עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן בְּכָלל הַשְּׁמָאֵל בִּימֵיךָ וּמִקְדָּת הַגְּבוּרֹת,
 וְהָאֵרֶץ בִּפְרִשְׁת יִקְרָה לָךְ יָד עַל־יָד מִצּוֹת עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן וְתִכְפֹּר
 חַטֹּאת הָעָמֶל. (למבשר שווער וזעם יום טוב)

מדגש

יִזְרְחֵל נִחֲשֵׁת נִעְשֶׂה מִ"פְּרָאוֹת הַצּוֹבָאוֹת" שֶׁהָיוּ הֵיוּ רֵאוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, הָיוּ הַמְּקוֹם הַיְחִיד בְּתוֹרָה וּשְׁנוֹת מִבֵּית מִרְיָהּ בְּמִשְׁמַעַת שֶׁל מִשְׁטָח מְזֻלָּשׁ מְחֻזָּר אֹרֶךְ מִשְׁמֹרֶךְ אֶת הַמִּצָּע לִפְנֵיהֶן, וְכֵן בִּלְשׁוֹן חֲז"ל בְּפִשְׁטָה בְּכֻלָּם: "מִרְיָהּ שֶׁשֶּׁנְּשָׁבְרָה, אִם אֵינָה מִרְיָהּ אֶת רַב הַכֵּסִים - קְטוּרָה". שִׁשּׁוֹ רֵא"ז אוֹ רֵא"ה, וְגִלְגּוֹל מִלְשׁוֹן רֵאִיָּה אוֹ אֹרֶךְ.

[illegible][illegible]

מזמרה

בְּיָדוֹתָי שֶׁל רֹבֵי אֲבָרָהָם מִסּוֹקְטָשׁוֹב קִבֵּר הִתְחַלֵּשׁ בְּחִירְמוֹנוֹ
בְּדִלְשׁוֹנוֹ הַשְּׁנוּנָה. בְּחִירוֹתָו קִבֵּן חֲמִשָּׁה, הִכְחִין בְּקִפְסַת הַסְּפָרִית
שֶׁעָמְדָה עַל הָאָדוֹן הַגָּבוֹה, וְנִפְטָו הִמָּדָה לְטֹל מִשָּׁם מִיָּנִי
מִתִּיקָה. מִהָ עוֹשָׂה? הַעֲמִיד פֶּסֶד עַל הַשְּׁלָחָן, טֶפֶס לְמַעְלָה
וְחֹשֵׁשׁ יָדוֹ לֹא הִקְפִּסָה הַמְחִלָּה, אֶךְ בְּדִיקָה אֲבֹאֵנוּ רֵנֵג וְנִכְסֵס
אֲבִיו וְקָרָא בְּבִהְלָה: "יֹמֵה אֲתָה עוֹשֶׂה שֶׁ?" וְהִלָּךְ הַחֵצִי וְחֻמִּים
הַשִּׁבִּי מִדֵּי: "אֲנִי עוֹשֶׂה מִה שֶׁהִתְרַגַּעְתִּי עוֹשֶׂה" (בְּאִדִּישׁ הִיז
אוֹרְמִירִי "צֵרֵר תִּרְגַּעַם מֵאֲכָסִי" עַל הַפֶּסֶל וְ"יִקְרָהּ..." הִתְרַגַּעַם
הוּא: "וְכִנֵּשׁ" בְּרִשְׁתּוֹ מִבֹּחַת הַתִּרְגָּא שֶׁהָיָה וְכִנֵּשׁ), וְהִתְחַלָּה
פּוֹלְכֵת הוּא וְשָׁמַע כִּמוֹ "אִךְ אֲנִי" אֲנִי וּלְכֹל מִתְחַלָּה...

וכאשר הגיש לו אביו צלחת עם דִּיקְחָ שְׁנֵכֶרֶת אֲבִידִישׁ
 'קִאשְׁעִי', אָמַר לוֹ אָבִיו 'הֵאֵם יֵשׁ לָךְ מִרְחֹן לִקְאִשְׁעִי (קִשְׁיָא)
 שֶׁבְּצִלְחֶתְךָ?' הָשִׁיב הַלֵּל: 'חֲרִי אֲמִרוּ תוֹ'ל אֵין מִשְׁחִין בְּשִׁעַת
 הַסִּידָה, וְעַלֵּינוּ לְהִתְחַן עַד שְׁאֵסִים אֶת הַמָּוֶן'. כְּשִׁסִּים,
 הִרְאָה לְאָבִיו אֶת הַצִּלְחַת הַרְקִיקָה, וְאָמַר: 'אֵם אֵין קִאשְׁעִי אֵין
 צֹרֵךְ בְּתִרְחִין'...

ההזון אי"ש היה סמל לזריזות ועשייה בכל דחיה, ואמר הפעם לגיסו רבי שמריהו גרינמן: "העצל אומר, אם אפשר למעשות מהר מדוע לעשות היום? ואילו הדיוי אומר, אם אוכל לעשות היום מדוע שאדחה למחר?" והיה נוהג בביתו להכין את נרות השבת כבר במצאי שבת. "כי אם אפשר לעשות היום, למה לדחות ליום ששי?" פעם הגיעו אליו עסקנים להתניע בענין צבורי שעמד על הפרק. באספה נתקבלו לעשות שונות, אך ההזון אי"ש חש כי מהמאמיה ועד לעשייה יגבר זמן, והרגיש כי נהג נזטים לדחות למחר וילאחר זמן את בצעו ההחלטות. היה ואמר להם: "ליו נפח הלילה - זוהי עצת בלעם. החלטות יש לבצע מיד, ולא לדחות למחר."

מספר אחד ומכאן ביתו של הצדיק הירושלמי רבי משה ובר: היה זה בערב סבות, באתי לבקר את רבי משה זצ"ל, ולקבל את ברכתו לחג. הרב היה עסוק באותה השעה בהנחת הסדר לסבה, הוא עמד על השלחן שפסכה, ובאמצעותו הגיע לספר. פשהבחין בבואי, ירד מעל השלחן לעבר הכסא שהיה מנח בסבה, ומשם ירד אל הרצפה ולחץ את ידי בשתי ידיו בחמימות רבה. בקשתי ממנו שימשיך במלאכתו, ואף הצעתי לו את עזרתי. הוא נענה לכך בחיוב. שוב עלה על הכסא ומהפסא אל השלחן. התחלתי להעביר לידי קרשים, והוא החל לשים אותם על הסדר. לפתע הופיע בחזר צעיר בתוך הסבה, ובקש מהרב צדקה בעבור חגו. הרב מיד הושיט לעברי את ידו, בכדי שאעזיר לו לרדת מהשלחן לעבר הכסא, ומהכסא ירד ארצה והגיש לבחור סכום קטן. ושוב עלה מיד על השלחן, בכדי להמשיך במלאכת עשית הסדר. לאחר דקה אחת בלבד, נכנס לתוך הסבה בחזר צעיר נוסף, ובקש גם־כן צדקה, ושוב הרב הושיט את ידו לעברי בכדי שאעזיר לו לרדת מהשלחן, והגיש לאותו הבחור את סכום הצדקה. והנה לאחר בשתי דקות שוב הופיע ילד, אשר טען שהוריו שלחוהו עלי־מנת לקבל צדקה מהרב. הפעם כבר לא יכלתי להבליג, בקשתי מהרב שיגיד לילד הזה שימתין מעט עד שיסיים את מלאכת עשית הסדר, ואולם הרב סרב. הוא הושיט את ידו לעברי, ונכנס בו־דקות לעבר הילד, והגיש לו את סכום הכסף, באותה הרגענות והשמחה שהיתה לו בפעם הראשונה, וכך חזר הספור הזה על עצמו במשך פועשים דקות דקות ונספות בערך כל כמה רגעים הרב יורד מהשלחן, נוטל את הכסוב לצדקה, ומיד שב לעלות עליו, וכך הלאה. עמדתו נדהם לנכח המראה הזה, עומד לו יהודי נזקן על שלחן, ובכך פעם שבוֹחר צעיר או אפילו ילד מגיע אליו, הוא טורח שוב ושוב על־מנת לרדת ולגשת אליו בזריזות, מבלי לחוס על בחזיתו וזמנו היקר. "ראה" אמרתי לעצמי, "עד היכן מגיעה מסירותו של הרב בעבור כלל ישראל!"

על הפסוק שבפרשתנו: "והנשאים הביאו", מפרש רש"י:
 "והנשאים הביאו, חסר וי"ד - לפי שנתעצלו בנדרת
 המשכן". וה"ה ה'חדושי הרי"ם דורש ואומר: "חסר וי"ד
 הכונה חסר פיהודי, כאדישקוט, כי עקר היהדות תלוי
 בפריות ובהתלהבות לעבודות יתברך שמו, וכאשר האדם
 מתעצל ודוחה למחר, חסר היהודי שבו. והוסיף נכדו
 ה"שפת אמת", למה נאמר דבר זה אצל הנשיאים ודוקא,
 אצל הגדולים בעם? כדי ללמד, שביחוד צריך מי שהוא
 משקל לתורה להתחייב בעדות החזיונות, כי אלויות מביאה
 לידי חסידות, ולכן מתחלת העבודה יש לכל אחד החזיונות
 אצל בהתרומוות האדם - נופל מהחזיונות, ובמכתב שכתב
 ה"שפת אמת" לבנו בכוונת ה"אמרי אמת" יעץ לו במפרש:
 "ותחנן לך מדת החזיונות, שמביאה לידי חסידות". ואכן
 ה"אמרי אמת" לקח לעצמו את מדת החזיונות בשלמותה,
 והיה דגמה ומופת לכל באי העולם. מה רה השוב הצפון
 לזרירים. ורגיל היה לומר, שהשעם שנותנים שעור דוקב
 לחתן, הוא כדי לתקויר לו, שכל דקה ורגע מחייו שוים
 יותר מזהב... וכאשר נכנס אליו אברהם צעיר לאחר נשואיו,
 ושאלו באים: פה מוסר הקשר את מלבויו, והקאה לו את
 השעור ואמר: "זה ספר המעשר הגדול ממלם. כל רגע
 שהולך לאבוד אינו חוזר לעולם".

וַיְהִי דִגְמָה לְהַסְפֵּק הַמֵּדֵהִים שֶׁל ה"אמרי אמת" ביום אחד, בהיותו מחוץ אחר מצות סנדקאות, במספר ב"ראש גולת אריאל" בשם עד ראיה, "פעם, כשפקר הרבי בורשו, נכנס אצלו יהודי המוני בלתי ספר, סנדלר עני שעמד להכניס לבגדית בעבר יום את בנו הנולד לו, וכבד אותו בסנדקאות. כששָׂצָא מעל פניו ספר האיש לחסידים, שהרבי נאות לקבל את הכבוד, והבטיח שיבוא מחר בבקר בשעה שמונה לדירתו, הנמצאת ברחוב הברזל ('איזון צאס'). למחרת, סמוך לשעה המיעדת, נמצאו כבר במקום פרחי החסידים ששִׁמְרוּ את צַעְדֵי. בשמונה בדיוק הגיע הרבי, בלוי בנו הדייט שיצא לו, עוד מספר מלכים, אל מעונו העלוב של היהודי ששָׂצָא בפניו הכבוד, הבית היה ריק ושומם, לא היו בו חסידים, רק סמבטיוו של החזר נצב שלחן סנדקלים מוכסה במפה לבנה. לא היו בו גיראדם, רק בקצה החזר השתלשל סדון שנמתח לקרובו עליצבי הכל, ומעברו נשמע קול האשה היוצלת ששאלה לחפצם. פֶּאָר הסיבירו לה כי הרבי בא לבגדית המילה וכי שעטו דחוקת, השיבה היוצלת כי בעלה הלך לקרא את אחיו אל השמקה, ולא הסיפיק צדיו לשוב. חָכַר יבוא... בסללנותו כי רבה הגיב הרבי מיד כי היא עוצקת, הלא יש להמתין עד שיבוא האָת, ואמר שתודיע לבבלה כי ישוב הנה בעוד כשעה. בינתים נסע בכרכרה לבגדית מילה אצל אברך אחד מחסידיו גור. פרחי החסידים שהיו פה אצל הסנדלר, נפו להגיע לשם במרוצה, אף בבואם כבר מציאו את הרבי אומר לחיים בסעדת המצווה... ואמר, כי באותו יום השתתף הרבי בלא פחות מארבע עשרה שחזותיו בין השאר בא לסיים כתבית ספר-תורה של גנדי פלונג, והיה נוכח בסעדת ברחממזו של אחד מבני רבי מנחם זמבא ועוד, והכל בזכות מדת היריונות שלו.

השבה "כל־איש ואִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָכֶם אֹתָם לִכְלֵי־הַמִּלְחָמָה" - היו כאלו שבקשו בכל לכם להביא תרומה ללכד החלקי המשק, אך לא היה בידם להביא הכל. יש מי שיש לו זהב ולא כסף, ויש מי שיש לו נחשת ואין בידו כסף וזהב וכדומה. אבל הם הביאו את־לכָּבָם, את רצונם ואת השתוקקותם, ואף מנתתם זו התקבלה ברוצון ה'. שהרי רחמנא לברא בעי, ומחשבה טובה חקב"ה מצרפה למעשה. (ה'כתב סופר')

לפא בעי, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. (ה'פתב סופר')

והפצ"ת
ועד הפצת תורה

**ספרי 'שבת טיש' ו'מידות טיש'
בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות במחיר מיוחד: 02-5806777**

5806777@GMAIL.COM